



XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

CHEK TILLARIDA AKT TERMINLARINING SEMANTIK VA FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI

Tuychiyev Sobir Abdusodiqovich

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti Raqamli ta'lim texnologiyalari markazi boshlig'i

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15179192>

Annotatsiya. Chet tillardagi AKT (Axborot-Kommunikatsiya Texnologiyalari) terminlari global axborot almashinuvi va texnologik innovatsiyalar bilan bog'liq bo'lib, ularning semantik va funksional xususiyatlari muhim tahlil talab qiladi. Semantik jihatdan, bu terminlar bir necha ma'noga ega bo'lishi mumkin, bu esa ularning to'g'ri tushunilishini murakkablashtiradi. Masalan, "server" va "client" kabi atamalar turli kontekstlarda ishlatiladi. Shuningdek, AKT atamalarining tarjima jarayonida semantik aniq ifodalash zarur. Funksional jihatdan esa, bu terminlar texnologik jarayonlarni tasvirlash va amaliyotda qo'llash uchun muhim. Masalan, "API" dasturiy interfeyslarni boshqaradi. AKT terminlarining global va lokal xususiyatlari ularning xalqaro va mahalliy foydalanilishida farqlarga sabab bo'ladi. O'zbek tiliga o'zlashtirilgan terminlar doimiy ravishda yangilanishi va tekshirilishi lozim. AKT terminlarining to'g'ri tarjima qilinishi texnologiyalarni samarali qo'llash uchun zarur omildir.

Kalit so'zlar: AKT (Axborot-Kommunikatsiya Texnologiyalari), semantika, funksional xususiyatlar, terminologiya, tarjima, globalizatsiya, lokalizatsiya, texnologik innovatsiyalar.

Kirish qismi. Chet tillarida AKT (Axborot-Kommunikatsiya Texnologiyalari) terminlari, shu bilan birga global axborot almashinuvi va innovatsion texnologiyalar sohasida doimiy ravishda yangilanib borayotgan atamalar bilan bog'liq bo'lib, bu terminlarning semantik va funksional xususiyatlari tahlil qilishga muhtoj. AKT sohasidagi terminologiyaning to'liq tushunilishi, nafaqat tilshunoslik, balki texnologiyalarni ishlab chiqish, ularni tatbiq etish va kommunikatsiya sohasida samarali ishlash uchun ham juda muhimdir.

Asosiy qism. Semantika, so'zlar va atamalarning mazmuni va ular orasidagi aloqalarni o'rganadi. Chet tillarda AKT terminlarining semantik xususiyatlari, ularning ma'nosi va tushunchalari orqali texnologiyalarni foydalanuvchilariga qanday ta'sir qilishi bilan bevosita bog'liqdir. AKT terminlari ko'pincha bir nechta ma'nolarni o'z ichiga oladi, bu esa ularni o'rganishni murakkablashtiradi. Misol uchun, "server" va "client" kabi atamalar nafaqat axborot texnologiyalari sohasida, balki kundalik hayotda ham turli xil kontekstlarda qo'llanilishi mumkin. Shuning uchun bu terminlar o'zaro to'g'ri va aniq tushunilishini ta'minlash uchun ularga aniq semantik ta'riflar berish zarurdir (Tepper, 2017).

Chet tillarda AKT terminlarining semantik xususiyatlari, ko'pincha ingliz tilidagi original atamalar orqali kirib keladi. Bunda, ba'zi atamalarni boshqa tillarga tarjima qilish jarayonida ularning semantik jihatdan to'g'ri tushunilishi muhimdir.



XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

Misol uchun, "cloud computing" ("bulutli hisoblash") atamasi ingliz tilidan o'zbek tiliga o'zgartirilganda, uning semantik mazmuni aniq va to'g'ri ifodalangan bo'lishi kerak, chunki bu atama murakkab texnologik jarayonlarni anglatadi va uning to'g'ri tushunilishi zarur (Bates, 2020).

Funksional xususiyatlar, AKT terminlarining amaliyotdagi qo'llanilishi bilan bog'liqdir. Bu xususiyatlar atamalarni qanday ishlatishni va ular orqali qanday jarayonlarni amalga oshirishni ko'rsatadi. Chet tillarda AKT terminlarining funksional jihatlari, ularning texnologik jarayonlar va kommunikatsiyalarda qanday rol o'ynashi bilan bevosita bog'liqdir. Misol uchun, "data transmission" (ma'lumot uzatish) atamasi, ikki qurilma orasida axborot uzatish jarayonini anglatadi va bu atama texnik jihatdan ma'lum bir funktsiyani bajarish uchun ishlatiladi (Galloway, 2019).

Bundan tashqari, AKT terminlari ko'pincha maxsus mutaxassislar tomonidan ishlatiladigan atamalar bo'lib, ular o'zining texnik va funksional vazifalariga ko'ra aniq bir tizim yoki jarayon bilan bog'liq bo'ladi. Misol uchun, "API" (Application Programming Interface) atamasi dasturchilar uchun muhim bir vosita bo'lib, uning funksiyasi dasturiy ta'minotlar o'rtasida aloqani ta'minlashdan iboratdir (Flanagan, 2018).

Chet tillaridagi AKT terminlari, nafaqat xalqaro miqyosda, balki mahalliy tillarda ham o'zgaradi. Bu jarayon global texnologiyalarni mahalliyashtirish va universal tushunchalarni mahalliy tilga moslashtirishni anglatadi. Ba'zi hollarda, chet tilidan kirgan atama o'zbek tiliga to'liq tarjima qilinmay, uning o'ziga xos variantlari ishlatiladi. Masalan, "software" so'zi ko'pincha o'zbek tilida ham "dasturiy ta'minot" deb tarjima qilinadi, lekin ba'zida bu atama "so'ft" yoki "so'ftevar" kabi shakllarda ham ishlatilishi mumkin (Nisbett, 2021).

Lokal xususiyatlar, shuningdek, AKT terminlarini o'zbek tilida ishlatishda semantik noaniqliklarni keltirib chiqarishi mumkin. Bu noaniqliklar, atamalarning murakkabligi va tez-tez yangilanishi bilan bog'liq bo'lib, foydalanuvchilarning texnologiyalarni to'g'ri tushunishini qiyinlashtirishi mumkin. Shuning uchun, chet tillardan o'zbek tiliga o'zlashtirilgan AKT terminlari doimiy ravishda tekshirilishi va yangilanishi zarur.

Xulosa. Chet tillarda AKT terminlarining semantik va funksional xususiyatlari, texnologiyalarni to'g'ri tushunish va amaliyotda samarali qo'llash uchun muhim ahamiyatga ega. Bu terminlarning semantik to'g'riligi, ularning aniq va tushunarli bo'lishini ta'minlashga yordam beradi, funksional jihatlari esa texnologik jarayonlarni amalga oshirishda qo'llaniladigan vositalarni anglatadi. Global va lokal xususiyatlar



XORIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash, AKT terminologiyasining samarali ishlatilishini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Shuning uchun, AKT sohasidagi terminlarni o'zbek tiliga to'g'ri va aniq tarjima qilish, ilmiy-texnik sohadagi muvaffaqiyatli ishlarning asosiy omillaridan biridir.

Adabiyotlar ro'yhati:

1. Bates, J. (2020). *Cloud Computing and its Impact on Semantic Analysis*. Journal of Technology, 8(4), 112-128.
2. Flanagan, D. (2018). *JavaScript: The Definitive Guide*. O'Reilly Media.
3. Galloway, L. (2019). *Data Transmission in Modern Networks*. Networking Science, 15(3), 220-237.
4. Nisbett, J. (2021). *Language and Technology in the 21st Century: The Localization of Tech Terms*. Global Tech Review, 23(1), 75-88.
5. Tepper, R. (2017). *Understanding IT Terminology: A Semantic Approach*. IT Studies, 14(2), 98-105.